

KERESKEDELEMPOLITIKÁNK A VÁLASZÚTON.

MIKOR az állami pénzügyek rendezése alkalmával az önálló Magyarország kereskedelempolitikájának irányát megszabták, szinte természetesnek látszott a döntő körökben s a közvéleményben egyaránt, hogy az ipar védelme az autonóm vámtarifában elsősorban taktikai eszköz a mezőgazdasági termények kivitelének elérésére. A magas autonóm vámok miatt nyugtalankodó agrárköröket éppen evvel nyugtatták meg — s ez oly nyíltan történt, hogy ebből bizony a magyar iparcikk fogyasztásra számító külállamok is megnyugvást meríthettek. Ha Ausztria helyett, — úgy gondolták — mely békében mezőgazdasági terményeink főfogyasztója volt, új piacot teremtünk, akkor — bár az árak világpiaci árak lesznek — mégis a magyar gazdasági érdekeket megóvtuk s amennyire a trianoni szerződés engedi, legalább anyagilag oly boldogok leszünk, mint a békeidők aranykorában.

De vájjon akkor boldogok voltunk-e? Bár most a békebeli Magyarország képe mint eszmény él lelkünkben, ne felejtsük el, hogy gazdaságilag akkor sem volt boldog a magyar. A kivándorlás és az egyke már akkor is súlyos aggodalmakra adott okot; minden ily társadalmi jelenségben van spontán elem, mely közvetlen következménye a viszonyoknak, s van utánzás, társadalmi ragály eleme, úgyhogy a jelenség mértékéből következtetést vonni nem lehet, mégis a jelenség ténye bizonyító erővel bír. A nemzet jövedelme nem volt elegendő a nemzet eltartására; a kivándorláson s az egykén kívül még külföldi kölcsönök szükségességének állandósága, a kivándorlottak jelentékeny pénzküldeményein felül is, a gazdasági önállóságért való küzdelem, melyben politikai indító okok mellett új gazdasági berendezkedés szükségességének tudata nyilvánult, egyaránt bizonyítják a tétel helyességét. Akik itt születtek, vagy születhettek volna, nem tudtak akkor sem megélni az akkori, most boldognak látszó viszonyok közepeit. Az agrárország már akkor sem tudta eltartani fiait, amiért bizonyára nem az ország agrártársadalma felelős, hanem az a körülmény, hogy bizonyos népsűrűségeen túl szárazföldi állam mezőgazdasági termelésből megélni nem tud.

S jött az összeomlás. A védett s nagy fogyasztási piac elveszett, a népsűrűség a trianoni szerződés folytán négyzetkilométerenként hirtelen 64-ről 90-re szökött, a kivándorlás lehetősége megszűnt — s az ország egyetemes közvéleménye mégis egyedül az agrártermelésben látta a nemzet megélhetésének eszközét. Ebben a megszokott gazdasági megfontolások mellett bizonyára eszmeiek is játszottak szerepet: a föld a történelmi folytonosságnak eleme s szimbóluma;

a föld a nemzet alkatrésze; a föld vélemények és vagyonok mobilitásával szemben a hűség és értékállandóság képét mutatja; a föld művelői a forradalmak hullámtörői. Mindez a földművelést — ha lehet — még közelebb hozta a magyar lelkekhez. S ha már régebben is a nemzeti szellemtől távolabb állott a gyáripár, a munkásságnak a lezajlott forradalmakkal szemben való csekélyebb ellentállóképessége, majd az inflációs városi kapitalizmus bizonyára nem egyengették a gyáripár részére az utat a nemzet szívéhez. így politikái s érzelmi okok még megerősítették azt a hagyományos elvet: Magyarország agrárállam s csak mint ilyen boldogulhat. Ezért volt tehát, hogy amikor a kereskedelempolitika irányát megszábták, még kutatás tárgyává sem tették, vajjon a nemzet meg tud-e élni mint mezőgazdasági közület s csupán piacok teremtése látszott szükségesnek. Meggyőződésem, hogy még ha ez teljesen kielégítő módon sikerült volna is, akkor sem oldotta volna meg megélhetésünk kérdését; de nem is sikerült.

E sikertelenség egyik oka az az elzárkózási politika, melyet némely állam követ, mint pl. Németország, mely állatainkat nem engedi be, bár legtöbb kedvezményes szerződésünk van vele s más állam állatja bemehet. Másik oka az, hogy mindegyik állam igyekszik mezőgazdasági termelését növelni, azt magas védővámokkal s egyéb eszközökkel bátorítja, hogy külföldről való szükséglete csökkenjen; s bár egyenlő elbánásban részesülünk más államokkal, nem jelent e fogyasztás annyit, s a jövőben egyre kevésbé fog annyit jelenteni, mint jelenthetne, ha a nemzetközi munkamegosztás elvét nemcsak önzően értelmeznék hirdetői. Végre az elzárkózás oka az is, hogy még azokon a piacokon is, melyeket szerezniünk sikerült, legfontosabb mezőgazdasági terményeink csak veszteségesen helyezhetők el.

Külkereskedelmi politikánk azt a célt, melyet maga elé tűzött, nem saját hibájából ugyan, de elérni nem tudta; mezőgazdaságunk nehézségei növekednek; a nemzet jövedelme továbbra sem elegendő a nemzet eltartására s külföldi kölcsönök szükségesek, hogy ezt pótolják, amint a magánháztartásban is ideig-óráig adóssággal szokás fedezni, amire a kereset nem elegendő. Nem bizonyult be tények által, miképen alakult volna az ország gazdasági helyzete, ha mezőgazdasági terményeinknek kielégítő piacot kielégítő árakkal sikerült volna szerezniünk; így e balsiker után azonban mindenesetre kérdeznünk kell, mily gazdaságpolitikát s kereskedelmi politikát kell üzniünk, hogy a nemzet megélhetését biztosítsuk.

A magyar gazdaság s benne a mezőgazdaság sorsa akkor fog jobbra fordulni, ha Magyarország megszűnt túlnyomóan agrárország lenni, vagyis népességének nagyobbik részét más termelési ág, főleg az ipár, tudná eltartani. A magyar gazdaságé azért, mert az ipár fejlesztése gyorsan megvalósítható többjövédelmet és egyszersmind több munkaalkalmat jelent; a magyar mezőgazdaságé pedig azért, mert a belföldi fogyasztás emelkedése s tagozódása részben pótolni tudja a külföldi piacot, másrészt olcsóbb termelés lehetőségét biztosítja, ami a nagyobb jövédelmezőséget és újabb piacok meghódíthatását jelenti.

Magyarázatra csak az az állítás szorul, hogy az ipár fejlődése olcsóbb mezőgazdasági termelést jelent. Drága hitel, drága munka, nagy köz-

teher, drága iparcikk — ezek a jogos panaszok azok, melyeket a mezőgazdaság hangoztat.

Drága hitel: a hitetnék ama drágaságán, melyet a külföldi hitelező igénye okoz, akire tőkeképzésünk csekélysege s jövedelmünk elégtelensége folytán reászorulunk, egyelőre változtatni nem tudunk. Fokozatos gazdagodással párhuzamoson egyrészt a belföldi tőkeképződés fogna csökkentőleg hatni a kamatra, másrészt a külföld által számított kamat is lejjebb szállhatna. Abban a kamatban azonban, melyet a mezőgazdaság fizet, benne foglaltatik a közvetítés költsége is, melyet a magyar hitelintézetek számítanak, s mely jóval magasabb, mint békében volt. Ez csak akkor fog csökkenhetni, ha vagy az intézetek személyi kiadásai csökkenthetők lesznek, úgy azonban, hogy az elbocsátott tisztviselők elhelyezést is tudjanak nyerni, vagy a gazdasági élet fellendülése a bankok üzletkörét úgy megnöveli, hogy a költségek százalékos terhe csökken. A pénzintézetek fúziójával természetesen lehet a szükséges személyek számát lejjebb szállítani; de ha evvel a megélni nem tudó középosztálybeli munkáttalanok számát növeljük, nagyon kétséges, nem veszítjük-e a vámon, amit a réven nyertünk.

Drága munka: igen, sokkal kevesebb kézierővel, kevesebb cseléddel, kevesebb munkással, olcsóbban termelhetnénk, ha a gépekkel való munka annyira terjedne, amennyire a technika mai állása engedné. De ma, bár versenyképességünket csökkenti, csak helyeselni lehet a földművelésügyi miniszter rendeletét, mely a hatóságok közbelépését rendeli el az aratógép használata ellen, ahol aratómunkás még szerződés nélkül áll. S a birtokosok maguk, rendelet nélkül, de hivalkodás nélkül is évek óta gyakorolják a mezőgazdasági munknélküliek ily biztosítását. A gépek általános használata ma oly munkánélküliséget teremtene falun, mely legjobb esetben egy második földreformban találna — akkor is csak ideiglenes — megoldást. Csak az iparfejlesztés emberellátó ereje tudja megoldani békésen a mezőgazdasági munkaköltség fontos kérdését.

A nagy közteher: igaz, a közterhek oly nagyok, hogy már nem adóztatás, hanem szocializálás érzetét keltik s akárhány földbirtokos joggal érezheti magát az állam fizetésnélküli tisztviselőjének. De lehet-e lényegesen csökkenteni az állami kiadásokat? Bizonyára lehetne a közigazgatás és az állami üzemek feladatait — a feladatok egyszerűsítése révén is — kevesebb tisztviselővel ellátni; de ha nyugdíjaztatnak, alig van megtakarítás, ha pedig nyugdíj nélkül bocsátatnak él, miből éljenek meg, ha nincs viruló ipar, mely fel tudja venni őket. A közterhek mai áldatlan, de úgy látszik szükséges állapotán, csupán a teherviselőképesség szélesbülése, új tárgyi adóalanyok keletkezése enyhíthet lényegesen.

A drága hitel, a drága munka s a drága adó bajain csupán a többtermelés és több munkaalkalmat adó iparfejlesztés segíthet. De hát nem nyomasztja-e éppen a drága iparcikk a mezőgazdasági termelést s nem forgunk-e körben, mikor a drágán termelő mezőgazdaságot a drágán árusító gyáripár fejlesztésével akarjuk megmenteni?

Sajnálatos, hogy az autonóm vámtarifa életbeléptetésekor nem lehetett előre látni, hogy kereskedelmi szerződések gyors megkötésére

való hajlandóságunkat nem osztják a gazdaságpolitikai együttműködésről szónokló európai államok. A béke éveiben az autonóm vámtarifa alapján való tárgyalások szerződések fennállása alatt folytak s autonóm vámtarifa gyakorlati érvényesülése csak vámháború esetére volt képzelhető. Mi külkereskedelmi önálló életünket csak most kezdvén meg, a tárgyalások megindítása s az autonóm vámtarifa életbeléptetése egybeesett. Az autonóm vámtarifa tárgyalási célokra magasan megállapított tételei érvényesültek tehát, a tárgyalásoknak nem rajtunk múló hosszadalmassága folytán hosszabb ideig s nem egy iparágnak oly nyereség jutott, melyet bizonyára maga is sokallott. Ami ezen segíthetett volna s amit erőteljes iparvédelmi politika során meg is kell tenni, az a belföldi iparcikkárak függedenítése a vámoktól. Ha a kereskedelmi miniszter bármely iparágat megkérdez, hajlandó-e a belföldi árak önkéntes csökkentésére, vagy jobban szered a vámok leszállítását, alig képzelhető gyáriparos, aki ne az előbbit választaná. Az olyan iparággal szemben pedig, mely erre önként nem hajlandó, kényszerár-megállapítástól sem volna szabad visszariadni. Így a magas vám megvédene a belföldi termelést a nélkül, hogy magas árakat jelentene s nem kellene munkaalkalmat veszíteni s kereskedelmi mérlegünket rontani az iparcikk árának csökkentése kedvéért.

Az állami beavatkozás nem történt meg s a vámok kihasználása az árakban természetes folyamat volt. Ennek hatása alatt az egész ország fogyasztóközönsége előtt ellenszenves lett a vám és az ipar; a kereskedelmi szerződéseket nemcsak abból a szempontból ítélték meg, vajjon új piacot teremtettek-e terményeinknek, hanem abból is, sikerült-e révükön az iparcikk árát belföldön leszorítani. S bár ez utóbbi irányban a szerződések több diadalt arattak, mint az előbbiben, a közvélemény még most is az autonóm tételek szabta árak hatása alatt áll, holott azok már a múltéi.

Ez ellenszenv ellenére is meg kell teremtenünk a jelentékeny ipart, mert megélhetésünk a több jövedelmet s több munkaalkalmat megköveteli. Ez ipar teremtéséhez pedig szükséges megvédenünk a belföldi fogyasztást a belföldi termelés részére — ehhez, míg a gyárak vezetése s a munkás termelékenysége a külföldével egyenlő lesz — vámvédelem szükséges; de a vámvédelem fejében ipari kivitelre is kell számítanunk. Gyakran hallani még olyanok részéről is, akik nem ismerik félre az iparfejlesztés fontosságát, hogy csak oly iparnak van jogosultsága Magyarországon, melynek nyersanyaga itt terem s csak oly mérvben, amint azt a belföldi fogyasztás szükségessé teszi. Ami a nyersanyag kérdését illeti, mindenesetre előnyben vagyunk oly ipari államokkal szemben, kiknek a munkásaik eltartására szükséges nyersanyagokat, az élelmiszereket importálniok kell s még ezenfelül az ipari nyersanyagokat is. Miért jogosultabb a textilipar Németországban, Csehországban, vagy Ausztriában, mely importálja a gyapotot, búzát és húst, mint nálunk, kiknek csak gyapotot kell behoznunk? De éppen olyan helytelen a csak belföldi fogyasztásra szorító ipar gondolata. Oly ország, melynek aránylagos népsűrűsége ezt megköveteli, valamely alakban a külföldre szorul megélhetése kedvéért; a legprimitívabb módja az emberkivitel, a kivándorlás;

a legkárosabb módja a külföldi kölcsön; a leghelyesebb módja, ha termények külföldön való eladása folytán veszi igénybe a külföldet, s minél több munkabér van a kivitt áruban, annál több embert tart el a külföld. Ezért nemcsak, hogy nem helyeselhető a csupán belföldnek termelő ipar gondolata, hanem meg kell követeim, sőt esetleg kényszerítő eszközzel is, hogy a vámvédett ipar termelésének bizonyos részét az országból kivigye. Nincs ok reá, hogy mikor munkabéreink s tisztviselői fizetéseink alacsonyabbak, mint számos ipari országban, ne tudjunk, legalább a közeli agrárországokban ama országok termelvényeivel versenyezni.

Az iparfejlesztéssel szemben az említetteken kívül még három lényeges aggály érvényesül. Az egyik a meglevő iparé, melynek kényelmes helyzetét veszélyezteti a nagyobb verseny, a nagyobb munkásszükséglettel együtt járó dráguló munkabér, az aktív iparpolitikával kapcsolatos nagyobb mérvű állami beavatkozás. Saját létjogosultságának alapjait rontaná le a magyar gyáripár, ha hangos kifejezést adna ily érzelmeknek, ha azokat valóban táplálná. Súlyosabb aggály az, hogy az ipari munkásság szaporodása révén nőne azok száma, kik mai világszemléletünknek, a nemzeti gondolatnak, a polgári társadalmi rendnek romjain tudják csak elképzelni a tömegek gondtalanságát. Ha ennél az aggálynak helyességét elismernék, az egyszersmind elismerése volna annak, hogy a küzdelmet e felfogások ellen kilátástalannak tartjuk. Erre pedig nincsen ok; nem szabad elfelejtenünk, hogy a polgárosítás és forradalmasítás küzdelmében, mely világszerte folyik, a győzelem szükségszerűen az előbbié, ha az állam és a társadalom mindent megtesz érdekében. A tömeg nem elvi meggondolások alapján áll, hanem sorsának javítása érdekében szövetkezik s csak azért került doktrinér zászlók alá, mert a liberális állam magára hagyta az egyént s a jelszavak demagógiáját megerősítette a szociálpolitikai tétlenség néma demagógiájával. A bolsevizmusban láthattuk, hogy a munkásság nem áll magántulajdonellenes állásponton: hiszen nem engedte, hogy a szocializálás köztulajdonná tegye az Ő házat, ékszerét, sőt pénze után még kamatot is kapott a szocializált pénzügyintézetekben. A küzdelem e részről, bármit hirdessenek is, nem a tőke ellen, hanem a tőkéért folyik. Ha az állam, mely hatalmi körének állandó gondoskodó kiterjesztésével amúgy is ily irányban halad, ha a társadalom az igazságosságnak és saját érdekének felismerésében mindent megtesz e polgárosítás érdekében, akkor nem kell tartanunk semmi veszélytől, mely az elégedetlen tömegek elszaporodásának velejárója volna, még ha a pártok elnevezése megmaradna is, változott tartalom mellett, amit nagy ipari országokban szemlélhetünk. A harmadik aggály, hogy ily erőteljes iparfejlesztés és védelem mellett még kevésbé tudunk mezőgazdaságunk termelésének utat nyitni, mint eddig. Az eddigi törekvések csekély eredményei, melyenek javítására vajmi kevés a remény, új orientáció szükségességét nyilvánvalóvá teszik. Kétségtelen azonban, hogy — bár búzáinkat és állatjainkat világpiaci áron tovább is el fogjuk adhatni — azon átmeneti időben, amíg az iparosodás fenn vázolt előnyei a mezőgazdaságra kihatnak, míg a belső fogyasztás érdemlegesen növekedik s az olcsóbb termelés a mezőgazdaság ver-

senyképességét emeli, szükség lesz a mezőgazdaságnak bizonyos kedvezményekkel való támogatására. Viselje az összeség a kamatterhek egy részét; az adóterhek, melyek a mezőgazdaságra nehezednek, enyhíttessenek; a vonatkozó vasúti tarifák mérséklése is szóba jöhetne, úgymint esetleg a termények olcsó lombardírozása s más egyéb intézkedés. A mezőgazdasági többtermelésnek is előfeltétele, hogy a mezőgazdasági termelés rentábilis legyen s éppen azok a tényezők játszanak ebben főszerepet, melyek csökkenése az ipar fejlődésének következménye. De különben e többtermelés, bármily országos érdek is, nem improvizálható s lassan elérhető sikere esetére is csak több jövedelmet jelent s nem több munkaalkalmat, sőt ellenkezőleg, a nagyobb mérvű géphasználat folytán valószínű, hogy a mezőgazdasági többtermelés kevesebb munkás alkalmazását jelenti.

Az elmondottak kereskedelempolitikánk új irányát teszik szükségessé. Kell, hogy az ipar megszűnjön a szerződési tárgyalásoknál eszköz lenni s öncéllá kell válnia, még ha tarifaszerződések kötése egy időre lehetetlenné válnék s be kellene érnünk legtöbb kedvezményes megállapodásokkal, sőt még ha talán egyik vagy másik már érvényben levő szerződés revízióját kezdeményoznünk kellene is. Az ipari többtermelés az, mely gazdasági bajainkon, amennyire ez a mai határok között lehetséges, leghamarabb s leggyökeresebben segít. Ennek szolgálatába kell tehát állítanunk kereskedelempolitikánkat; s ami közvetlenül nem sikerült, azt ezúton közvetve érjük el: mezőgazdaságunk sorsának javulását.

BÁRÓ KORNFELD MÓRIC.